

Az apolitikus elnök

Áder János 1 éve

Fotó: mti

Összefoglaló

Áder János elnökségének első évében népszerű, konszenzusteremtő, a klasszikus államfői feladatokat ellátó köztársasági elnöknek bizonyult. Az autonóm, több esetben a korábbi gyakorlattal szakító Sólyom László, és a lemondásra kényszerült Schmitt Pál után egy a politikai napirenden ritkán szereplő államfője van Magyarországnak, akinek személyéhez nem kapcsolódnak konfliktusok, politikai aktivitása csekély. Pártpolitikus karrierútja ellenére Áder János apolitikus elnök, kerül az egyértelmű politikai állásfoglalásokat, különös gondot fordít rá, hogy szavai soha ne egy politikai közösség véleményével csengjenek egybe, a nemzeti egység kifejezője szerepét tekinti elnöksége vezérfonalának.

Politikamentes megszólalásaival összhangban a konszenzusos ügyek felkarolása jellemezte Áder János első elnöki évét. A hagyományos államfői feladatok közül elsősorban a jogbiztonság feletti örökös és a kisebbségek védelme terén exponálta magát. Nagy figyelmet szentelt a hazai kisebbségeket (zsidó, roma) vagy azok tagjainak emberi méltóságát sértő megnyilvánulások elítélésének, míg vétőinek száma (összesen tíz darab) jelzi, hogy komolyan vette a törvények felülvizsgálatát. A fenntartható fejlődés kérdései (a víz védelme mint nemzeti érdek) illetve a magyar érdek érvényesítése külföldön ugyan csak kiemelt helyet foglalt el Áder János államfői tevékenységében. Míg az elnöki „misszió” keretében az egyéni és közösségi teljesítményekre, sikerekre kívánja felhívni a figyelmet.

Az öt jelölő és megválasztó kormánytöbbséggel az elnök viszonya zökkenőmentes, Áder János szimbolikus-támogató szerepet tölt be a politikai rendszerben, ám ez nem jelenti a törvényhozó többség döntéseinek mérlegelés nélküli szentesítését. Sokkal inkább a pártpolitikai szempontok felett a nemzeti egység képviselőjét.

Elnöki program helyett küldetés

Legutóbbi két elődjétől eltérően Áder János nem hirdetett konkrét programot, ám ahogy minden korábbi elnök, úgy megválasztása után a jelenlegi államfő is meghatározta feladatait, „küldetését”, amelynek mentén tevékenykedni fog. A feladatkijelölés természetesen mindegyik köztársasági elnöknel nagyon hasonló lehet az alkotmányos kötelezettségek és lehetőségek jelentette keretek miatt, ám a hangsúlyok eltérhetnek. Így Áder János is jelezte, hogy az államfő a „törvényesség őre”, míg hagyományos feladatai mellett a teljesítmény tiszteletét állította elnöki tevékenysége középpontjába.

Az államfő tehát az egyéni és közösségi szintű teljesítményekre, sikerekre kívánja felhívni a figyelmet elnöksége alatt. Ennek jegyében látogatott el a Tolna megyei Belecskára, ahol az ottani foglalkoztatási programot kívánta követendő példának állítani, vagy a szegénysorból származó tehetséges gyerekeket pártoló Csányi Alapítvány rendezvényére. Hasonló célból kezdeményezett beszélgetést Áder János az Abel-díjas matematika professzorral és fiatal kollégáival, hogy „meglássuk és értékeljük egymás teljesítményét”.ⁱ

Az államfő cselekvési lehetősége korlátozott, mozgástere behatárolt, és a pártok által uralt politikai porondon nehezen tudja érvényesíteni akaratát, főleg, ha kitűzött célja sérti a pártok érdekeit, privilégiumait. Azaz az elnöki „program” teljesülésének megvannak a korlátai, de a szimbolikus, reprezentatív szereppel nyilvánvalóan összhangban van a konszenzusos témák, ügyek felkarolása.

A jogbiztonság őre

A közigazdász végzettségű, olimpikon Schmitt Pál után ismét jogász végzettségű elnök költözött a Sándor-palotába, aki elnöksége legelején jelezte: ha száz kifogástalan törvényt kap az Országgyűléstől, mind a százat aláírja, ha pedig száz rosszat, hibásat, mind a százat vissza fogja küldeni. Eddig 9 politikai vétó írható Áder János neve mellé (és egy alkotmányossági vétó), ami időarányosan relatíve magas szám, pláne a kormány és a köztársasági elnök politikai együttállása idején. Göncz Árpád mindössze kétszer, Mádl Ferenc már 6 alkalommal, Sólyom László pedig összesen 31 esetben küldött vissza törvényt az Országgyűlésnek.ⁱⁱ (Meg kell jegyeznünk azonban, hogy a vétók száma és gyakorisága nem független az adott parlamenti

ciklus törvényhozási gyakorlatától, vagyis attól, hogy az Országgyűlés mennyi jogszabályt fogadott el az adott időszakban és azok milyen minőségűek. Így az összehasonlítás eleve problematikus, még azonos hosszúságú időszakokat nézve is.) Az mindenestre elmondható, hogy a politikai vétó az elnöki eszköztár fontos részévé vált.

Fontos kérdés azonban, miként értelmezik az államfők ezt az eszközt, saját jogkör-értelmezésük szerint, mikor van lehetőségük élni a vétóval, illetve mikor kell. Sólyom László rekordszámban küldött vissza törvényt az Országgyűlésnek, viszont másfajta funkciót tulajdonított a politikai vétónak, mint azt az ugyancsak aktívan használó Áder János. Saját jogkörértelmezése szerint Sólyom László akkor küldött vissza törvényt a parlamentnek, ha azt kellett vele jelezni, hogy „súlyos szemléletbeli konfliktus van az elnök és a parlament között”. Az Alkotmánybírósághoz fordulást is „szimbolikus akciónak” tekintette, amikor egy olyan jogot látott veszélyeztetve, amit fontosnak tart.ⁱⁱⁱ Áder János a vétójognak inkább egyfajta „eljárás-jogi korrekciós” értelmezést tulajdonít, amely azonban nem szokatlan, ha az elnök és az őt támogató parlamenti többség politikai orientációja megegyezik:

„Ha bármelyik szempont hibázik, akár az eljárási kérdéseknél van valamilyen fogyatékoság, akár csak egy pici hiba, akár a tartalmi kérdéseknél valamilyen alkotmányellenességet találunk vagy úgynevezett koherenciaproblémát, vagyis valamilyen belső ellentmondás van a jogszabályban, amit csak egy újabb jogszabály-módosítással lehet feloldani, vagy az adott jogszabály és egy már hatályos jogszabály között feszül feloldhatatlan ellentmondás, akkor azt jelezni kell, és az Országgyűlésnek meg kell adni a lehetőséget arra, hogy ezt az ellentmondást kijavítsa, pontosan azért, hogy a jogbiztonság Magyarországon teljes körűen érvényesülhessen.”^{iv}

Áder Jánosnak a visszaküldött törvényekkel kapcsolatban tartalmi kifogásai nem voltak, többnyire a zárószavazás előtti, utolsó pillanatban történő érdemi módosításokat kifogásolta. Vétójával tehát a jogbiztonságot, a jogalkotás áttekinthetőségét veszélyeztető gyakorlatra kívánta felhívni a figyelmet, ami a törvényhozás tempóját nézve különösen indokolt lépés. A választási eljárási törvényről előzetes normakontrollt kért az Alkotmánybíróságtól Áder János, mert alkotmányosan aggályos részeket talált a Magyarországon élő választópolgárokra vonatkozó regisztrációs előírásokban. Kifogásokat fogalmazott meg a kampányszabályokkal, a közvélemény-kutatásokkal kapcsolatos rendelkezésekkel és a törvény hatályba

lépésével kapcsolatban is.^v Áder János döntése jelezte, hogy autonóm szereplőként képes megjelenni a magyar politikában.

A heves politikai vitákat kiváltó negyedik alkotmánymódosítás kapcsán Áder János jogkörértelmezése szerint arra jutott, hogy nincs mérlegelési joga, és aláírta azt. Elnöki nyilatkozatban tette közzé döntését, amelyben egyúttal kijelölte saját határait.^{vi}

A pártok felett

A politikusi múltjára inkább előnyként tekintő Áder Jánosnak sikerült pártok feletti státuszát kiépítenie elnökként, rácáfolva egyes várakozásokra. A politika működését jól ismerő államfő tevékenysége során kamatoztathatja korábbi tapasztalatait, míg retorikájában a nemzeti egységre, az összetartozásra, „kiegyezésre” való utalás fontos elem. Az államfő amellet, hogy az Alaptörvény szerint örökdik az állam-szervezet demokratikus működése felett, legfőbb feladata, hogy kifejezi a nemzet egységét:

„... az alkotmányosság őre, így határozza meg röviden az alkotmány a köztársasági elnök feladatait, másrészt a nemzeti egység kifejezője. A haza minden előtt. Tehát minden más szempont, politikai érdekek, politikai részrehajlás, politikai küzdelem, politikai viták, ezek mind hátrébb sorolódnak.”^{vii}

Szimbolikus, reprezentatív funkciójában ennek tesz eleget az államfő, amikor megjelenik, beszédet mond nemzeti ünnepeinken. Ezen túl azonban az államfőnek kell tartalommal megtölteni alkotmányos kötelezettségét. A nemzeti és etnikai kisebbségek védelme hangsúlyosan szerepel Áder János megnyilvánulásaiban. Nyilatkozatot adott ki a nemzeti összetartozás napja alkalmából, nyílt levelet írt a Schweitzer Józsefet ért inzultust követően és meg is látogatta a nyugalmazott országos főrabbit, továbbá üzenetet küldött a romák világnapja alkalmából.

A fenntartható fejlődés kérdései ugyancsak a hagyományos pártpolitikai szempontok felett állnak, így azok képviselete ugyancsak illeszkedik az államfői szerephez. Ráadásul a környezetvédelem ügye volt Áder János szakterülete az Európai Parlamentben.

„A nemzeti egység nem elvont fogalom, a jövőnkről szól. Olyan kérdés ez, amivel nemcsak a köztársasági elnöknek, hanem mindannyiunknak megvan a maga tennivalója. Például abban, hogy mi magyarok néhány fontos, a közös jövőt, de a

jelent is alapvetően befolyásoló kérdésben egyetértésre jussunk. Ha úgy tetszik, ez a XXI. századi belső, nem politikai természetű kiegyezésünk egyik fontos záloga. Arról van szó, hogy minden különbözőségünk és ellentétünk dacára képesek vagyunk-e szövetségest látni egymásban bizonyos alapkérdések megválaszolásakor. A fenntartható fejlődés nagy kérdései pedig kétségkívül idetartoznak.”^{viii}

Ivóvíz-bázisunk védelmét nemzeti érdekek tekinti az államfő, ennek jegyében konkrét kezdeményezéssel is előállt a parlamenti pártokkal egyetértésben: az ENSZ 2013-ban esedékes vízügyi tanácskozásának Magyarország adna otthont ősszel. Ismételten tipikusan olyan ügyről van szó, amelyben politikai konszenzus van.

A köztársasági elnök tehát a nemzetközi porondon „a magyar érdek szószólója” kíván lenni, ez a törekvés nyilvánult meg a kohéziós források kapcsán végzett „lobbi tevékenysége” során is. Találkozási alkalmával „a kohézió barátai” elnevezésű táborot igyekezett erősíteni, ahogy később tapasztalható volt, eredményesen. Mindeközben az államfő tisztában volt azzal, hogy az érdemi munka ebben a kormányfőre és a külügyminiszterre hárul, ahogy a külpolitikai irányvonal meghatározása is a kormány feladata, amelyet egységesen kell képviselniük a nemzeti érdek hatékony érvényesítése végett.

Népszerű elnök

Áder János első elnöki évének megnyilvánulásai tehát azt mutatták, hogy helyesen mérte fel a pozíció súlyát, megerősítve a köztársasági elnöki intézmény tekintélyét. A visszafogott politikusnak tartott volt házelnöktől talán többen szürkébb (és pártpolitikusabb) megszólalásokra számítottak, ám egy konszenzusteremtő, de saját, egyéni küldetéssel bíró államfőt láthattunk a nyilvánosságban, aki törekszik megőrizni emberközeli karakterét. A bulvárosabb megjelenések természetesen velejárói a politikus létnek, ám fontos, hogy az adott szereplő hiteles maradjon ezekben a szituációkban. Az államfő népszerűségére mindenesetre pozitívan hathat egy-egy ilyen megnyilvánulás.

Áder János közvetlenségre való törekvését jól mutatta, amikor például halászlevet főzött az Afganisztánban szolgáló magyar katonáknak.^{ix} Hasonló eset volt, amikor a horgászatnak szívesen hódoló államfő részt vett a domolosi horgásztónál rendezett horgászversenyen. Ugyancsak szimpatikus lehetett sokak számára, amikor az elnök a londoni olimpián lelkesen szurkolt a magyar válogatottnak.

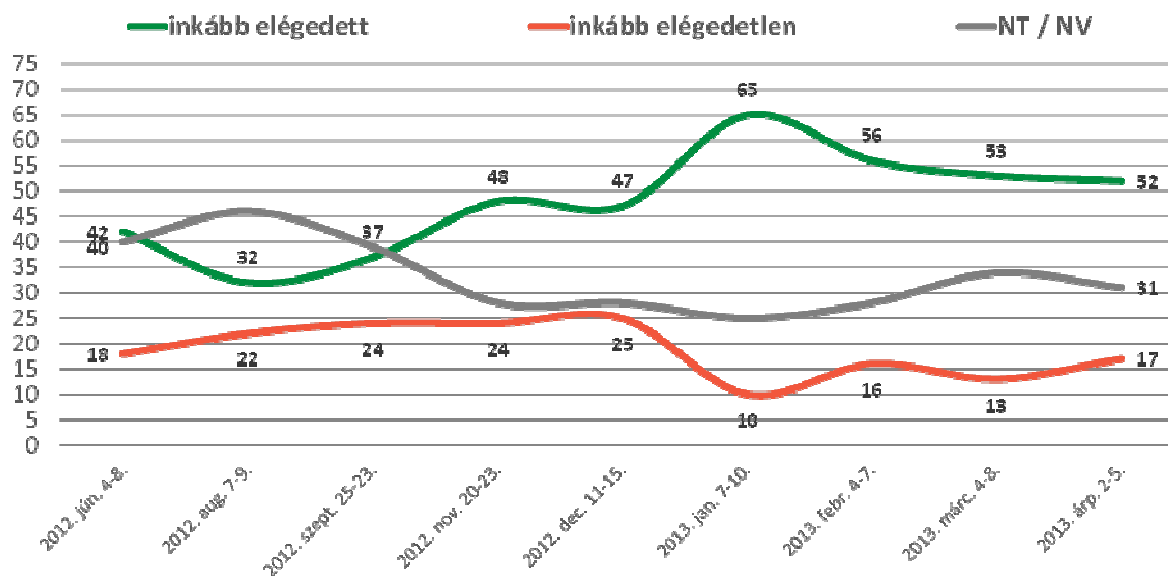
A különböző közvélemény-kutatások egybehangzó adatai szerint Áder János népszerű köztársasági elnök. A Nézőpont Intézet 2013. április 2-5. között végzett 1000 fő megkérdezésén alapuló országos reprezentatív telefonos közvélemény-kutatásából kiderült, hogy a köztársasági elnök eddigi munkájával a felnőtt magyar lakosság 52 százaléka elégedett, míg ezzel szemben az elégedetlenek tábora mindössze 17 százalékos.

Áder Jánostól 2012. május 10-i beiktatása után a klasszikus államfői szerepfelfogást láthattunk, amely ismertségével párhuzamosan megítélésének folyamatos növekedését is magával hozta. A Nézőpont Intézet első alkalommal 2012. június 4-8. között készített kutatásában foglalkozott az új államfő munkájának megítélésével, amely már a kezdeti pillanatban is jelentős pozitív töltetet mutatott. Az államfő (meglehetősen politikamentes) újévi köszöntője után pedig a novemberi és decemberi kutatási hullámokban mért 47-48 százalékos elégedettség 65 százalékra nőtt. A januári „csúcs” óta lassú csökkenés volt tapasztalható, de még így is kiemelkedő az elégedettség mértéke, az elégedetlenség szintje pedig továbbra is jelentősen elmarad az újévi beszéd előtt tapasztalható 25 százalékos szinttől. Mindez nyilván összefüggésben van azzal, hogy az államfő nem vállal konfliktusokat, nem jelenik meg politikai vitákban.

Áder János pártok felettségét az is jól mutatja, hogy minden parlamenti párt táborában relatív többségben vannak a munkájával kapcsolatban elégedettek (47-73 százalékos arányban) – a sorból egyedül az Együtt 2014 szimpatizánsai lógnak ki, akik körében a támogatottság-elutasítottság 35-40 százalékos.

Az apolitikus elnök – Áder János 1 éve

2013. május. 3.

Ön inkább elégedett, vagy inkább elégedetlen Áder János államfői tevékenységével? (trend)

ⁱ <http://inforadio.hu/hir/belfold/hir-505130>

ⁱⁱ <http://www.parlament.hu/fotitkar/tvalk/megfontol.htm>

ⁱⁱⁱ Sólyom László interjúja a Magyar Hírlapnak, 2005.08.05.

^{iv} http://keh.hu/index_gy.php?submenu=interjuk&cat=113&mcat=1&details=1&id=1605&pnr=3

^v http://keh.hu/elnoiki_nyilatkozatok/1701-Elnoki_nyilatkozat_a_valasztasi_eljarasi_torvenyrol

^{vi} http://keh.hu/elnoiki_nyilatkozatok/1727-Elnoki_nyilatkozat_az_Alaptorveny_negyedik_modositasarol

^{vii} http://keh.hu/index_gy.php?submenu=interjuk&cat=113&mcat=1&details=1&id=1605&pnr=4

^{viii} <http://hetivalasz.hu/itthon/nem-arultam-zsakbamacskat-50630/50630/>

^{ix} Afganisztán és Németország államfőjével tárgyalt Áder János köztársasági elnök Kabulban, illetve Mazari-Sarifban, ahová az államfő elsősorban azért utazott el, hogy meglátogassa az Afganisztánban szolgáló magyar katonákat.